

De Koerier

van

[2013] nr. 57

Brabants Heem

*Otte Strouken Bussink, aspirant-
bestuurslid van Brabants Heem*

Brabants Heem van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Beste lezer,

Door landelijke, provinciale en gemeentelijke bezuinigingen staan veel subsidies voor organisaties en verenigingen op de tocht. Subsidies worden afgebouwd of stopgezet. Dat vraagt om creatieve maatregelen, maar ook bezinning op de werkwijze van vrijwilligersorganisaties. Ook Brabants Heem bezint zich op haar rol. Die nieuwe rol zal vooral bestaan uit verbinden, netwerken in stand houden en contacten leggen met andere organisaties. In het verleden werden door Brabants Heem cursussen georganiseerd, gingen bestuursleden op zoek naar docenten en locaties om cursussen aan te bieden, terwijl nu meer de aandacht wordt gevestigd op organisaties die daartoe speciaal in het leven zijn geroepen en die cursussen vaak al in hun aanbod hebben zitten of die op verzoek aan kunnen bieden.

2

De taak van de regiocoördinatoren wordt - nog meer dan in het verleden - te zorgen voor onderlinge contacten tussen de kringen, zodat ze ervaringen, suggesties, ideeën en plannen uit kunnen wisselen. Zo kunnen initiatieven ontstaan om met meerdere kringen samen op te trekken om iets te realiseren. Het turfproject in West-Brabant is een goed voorbeeld van een dergelijk initiatief.

Zoals eerder gemeld, verschijnt De Koerier van Brabants Heem dit jaar vier keer. Elke kring krijgt niet alleen twee exemplaren van elk nummer toegestuurd, maar er komt ook een digitaal exemplaar naar de secretaris met het verzoek om dit door te sturen naar hun leden. Veel kringen hebben dat met het eerste nummer van 2013 al gedaan, waarvoor onze dank.

Woutw, juni 2013

René Hermans

MART VAN DE VEN OVERLEDEN

Oud-voorzitter van Brabants Heem, Mart van de Ven, is op Hemelvaartsdag overleden, kort nadat hij 79 jaar geworden was. Hij was burgemeester van Nieuw-Ginneken en vervolgens van Etten-Leur. Daar was hij ook ereburger. Voor zijn laatste burgemeesterschap in Etten-Leur werd hij voorgedragen en geïnstalleerd door zijn voorganger, de commissaris van de koningin, Frank Houben. Die wist dat hij voor de beste opvolger moest zorgen.

De geboren Tilburger Van de Ven was een uitstekend bestuurder en onder zijn voorzitterschap in de periode 1997 tot 2004 had Brabants Heem de meeste invloed en beleefde de organisatie haar hoogtepunt.

Marts' belangrijkste heemkundige wapenfeit was wel het onderzoek naar de abominabele toestand van veel historisch belangrijke boerderijen in Noord-Brabant. Hij was de initiatiefnemer en de motor achter dat onderzoek en van het 'Zwartboek Boerderijen' en het Manifest, dat daaruit voortkwam.

Een goed manager zorgt ook voor het vervolg: de redding van onnodig bedreigde boerderijen en de blijvende aandacht van de huidige boerderijstichting: de Brabantse Boerderij.

Vooral bij gemeenschappelijke vrienden mocht ik Mart van de Ven nog vele malen na zijn afscheid van Brabants Heem meemaken. Steeds was hij oprecht en tot in details geïnteresseerd in het reilen en zeilen van de stichting en zijn Raad van Afgevaardigden. Bij zijn uitvaart toonde een uitpuilende kerk hoeveel vrienden deze beminnelijke persoonlijkheid heeft gemaakt. Moge zijn nagedachtenis en de bestuurskracht die hij ons als erfgoed heeft nagelaten, levend blijven. *(Jan Franken)*

PATRICK TIMMERMANS OVER 'EEN NIEUW ERFGOED BRABANT'

Het erfgoedland in Brabant verandert in hoog tempo. Een terugtrekkende overheid, minder subsidies, meer zelf financieren, denken aan functies in plaats van organisaties. Dat was het onderwerp dat drs. Patrick Timmermans, directeur van Erfgoed Brabant, aansneed tijdens de aprilvergadering van de Raad van Aangeslotenen.

Patrick vergeleek het ledental van de KNVB, de populaire voetbalbond, met het aantal mensen dat in Nederland op de een of andere manier met erfgoed bezig is: allebei 1,2 miljoen mensen. „U hebt daarmee goud in handen. Het

Patrick Timmermans vertelt over de toekomst in erfgoedland tijdens de Raad van Aangeslotenen.

moet worden. Dat is een heel breed begrip. Ik neem het boek 'Blikken op Brabant' als voorbeeld. Hierin hebben verschillende partijen samengewerkt. De volgende stap is dat er een Tv-serie komt waarin de maker met het boek in de hand door Brabant op stap gaat en kritisch naar de onderwerpen kijkt." Hij wees ook op daarnaast op de Eerste Wereldoorlog. Dat wordt regionaal heel anders ervaren dan nationaal. Brabant kreeg te maken met meer dan een miljoen vluchtelingen. „Door een slimme combinatie te maken, wordt het commercieel interessant om met dit onderwerp aan de slag te gaan en dat blijkt nu al, want er komt toch een boel geld vrij.”

Erfgoed Brabant moet terug van een club met 27 fulltimers naar een kleine club met 'projectleiders'. Na de zomer gaat Erfgoed Brabant keuzes maken en wordt alles tegen het licht gehouden. Educatie, advies, ondersteuning zijn de steekwoorden van het nieuwe beleid. Nieuwe mensen moeten gezocht en geactiveerd worden en kennis dient verdiept te worden. Als voorbeeld noemde Patrick onder meer 'museumschatjes' waarvan bewezen is dat dit project effectief is.

Patrick Timmermans vertelde verder dat Theo Cuijpers per 1 januari 2014 met pensioen gaat. Zijn werk wordt overgenomen door Jurgen Pigmans en Jos Swanenberg. Daar moet wel een modus voor gevonden worden, want individuele aanvragen kunnen niet langer gehonoreerd worden.

Op een bevlogen manier gaf Patrick nogmaals aan dat de band inniger moet worden. „Nogmaals. Jullie zijn het goud van Brabant en wij willen gevoed worden vanuit de Brabantse kringen. We moeten het erfgoed samen dragen.”

Patrick riep de kringen op om zichzelf te presenteren. „Laat zien wat er is. Als je een prestatie levert richting een gemeente of bedrijf vraag je dan af

is sociaal kapitaal. Nog nooit hebben zoveel mensen zich ingezet voor het behoud van erfgoed en dat biedt, ondanks alle bezuinigingen, aanknopingspunten voor de toekomst.”

Zijn vraag was dan ook hoe we samen ons regionaal erfgoed een nieuwe toekomst kunnen geven. Door de bezuinigingen moet ook Erfgoed Brabant als provinciaal uitvoeringsorgaan inzetten op deze nieuwe kansen.

Patrick gaf aan dat in de toekomst subsidieregelingen vervangen zullen worden door impulsregelingen. „Het wordt cultureel ondernemen, waarbij geld in de markt gezocht

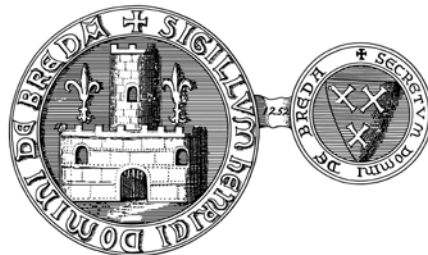
wat je er voor terugkrijgt.” Volgens Patrick is het heel normaal om de uren die een vrijwilliger maakt te kapitaliseren voor een bedrag van € 15,00. Hij gaf tenslotte de raad aan kringen die in dezelfde gemeente werken om gezamenlijk op te trekken richting de gemeente. „Stap samen naar de wethouder en je staat een stuk sterker!”

ENGELBRECHT VAN NASSAU 60 JAAR

BREDA – Heemkundekring Engelbrecht van Nassau viert op 3 september het zestigjarig bestaan. De vereniging werd als Heemkundige Kring Breda opgericht op 3 september 1953 tijdens de eerste Algemene Vergadering in café De Vrachtwagen in het Ginneken te Breda.

Gedurende de afgelopen zestig jaar is de stad Breda veranderd wat betreft het grondgebied, de bevolkingsomvang, de ruimtelijke en sociale inrichting en infrastructuur van de stad en omgeving en het aantal woningen en bedrijven.

Dit jaar staat alles in het teken van het jubileum. Dat geldt ook voor de Brabants Heemdagen op 8 en 9 augustus met als motto “Breda Nassaustad”. Op 8 augustus zijn er activiteiten in de binnenstad van Breda en op 9 augustus

*De KMA in Breda waar dit jaar de Heemdagen van start gaan.
(Foto Heemkundekring Engelbrecht van Nassau)*

is er een fietstocht in de omgeving van Breda. Deelnemers zijn leden van heemkundekringen uit heel Noord-Brabant. De dagen zijn inmiddels volgeboekt, want er hebben zich inmiddels 101 deelnemers aangemeld.

Op 3 september is er een jubileumbijeenkomst voor alle leden van Heemkundekring Engelbrecht van Nassau met onder meer een 'Nassaulezing' door Boudewijn van de Calseijde en aansluitend een feestelijk programma. Het tweede nummer van het tijdschrift van Engelbrecht van Nassau wordt een speciaal jubileumnummer. Zo krijgen alle activiteiten die de rest van het jaar ontplooid worden een speciaal tintje.

Meer informatie over de Heemkundekring Engelbrecht van Nassau en het jubileumprogramma bij bestuurslid Henk Baartmans (e-mail: hbaartmans@hetnet.nl, Telefoon 076 565 2747) en via de website www.engelbrechtvannassau.nl.

VERNIEUWDE WEBSITE KOMT ER AAN

De vernieuwing van de website van Brabants Heem is in volle gang. Onze websitebouwer legt op dit moment de laatste hand aan de nieuwe structuur. Nog voor de zomervakantie moet de site de lucht in.

Op die site krijgen kringen de mogelijkheid om zelf berichten te plaatsen. Na fiatting van de webmaster, zijn de berichten dan voor elke bezoeker van de website te bekijken. Op de vernieuwde site zal meer met foto's gewerkt worden, zodat de site er aantrekkelijker uitziet.

De hulp van de kringen is dus onontbeerlijk en wij willen u daarom vragen om nieuws aan te leveren dat u onder een groter publiek wil verspreiden. U krijgt daar, zodra de site gereed is, meer over te horen.

Wij willen de kringen ook vragen om regelmatig hun gegevens op onze site te controleren. In de praktijk blijkt namelijk dat sommige links niet meer werken, omdat de naam van de website van een kring veranderd is. Als u een mailtje naar de webmaster stuurt, worden de gegevens zo snel mogelijk aangepast.

PRESENTATIE VAN 'GEWONE MENSEN IN DE GROTE OORLOG' Het dagelijkse leven in de Eerste Wereldoorlog

Wat weten Vlamingen en Nederlanders over elkaars ervaringen tijdens de Eerste Wereldoorlog? Wat was het lot van gewone mensen aan beide zijden van de grens, gescheiden door de lugubere dodendraad? Wat maakten de

miljoen vluchtelingen door die vanaf 1914 Noord-Brabant overspoelden? Hoe zat het met contacten over en weer, de voedselvoorziening en de gevolgen van militaire activiteiten en inkwartiering?

Op de Dag van de Brabantse Volks-
cultuur 2013, aan de vooravond van
de herdenking van 100 jaar Eerste
Wereldoorlog in 2014, staan we stil
bij de talloze persoonlijke verhalen
en geschiedenissen van alledag die zijn opgeslagen in herinneringen, foto's,
films en geschriften. Heemkunde Gouw Antwerpen en Vlaams-Brabant en
de Stichting Brabants Heem organiseren in samenwerking met Erfgoed Brabant,
de Historische Vereniging Brabant en de Leerstoel Cultuur in Brabant
een verrassende dag waarop we op zoek gaan naar gedeelde geschiedenissen
en ervaringen. Dat dagelijks leven werd vooral bepaald door grensoverschrijdende
zaken als 'vluchtelingen' en 'dodendraad.' Wat leren we uit al die anekdotes
en verhalen?

De Dodendraad op de grens tussen Nederland en België. Hier de draad in de buurt van Wortel (Hkk Amalia van Solms)

Op zaterdag 9 november 2013 zijn we te gast in het fraaie stadje Hoogstraten. Daar zullen in korte en soms verbazingwekkende presentaties verhalen verteld worden die kunnen gelden als exemplarisch voor wat Brabanders aan twee kanten van de staatsgrens tussen 1914 en 1918 hebben meegemaakt: ervaringen die mensenlevens hebben getekend en ook volgende generaties niet onberoerd laten. Na de lunch maken de deelnemers een cultuurhistorische wandeling door Hoogstraten.

's Middags vindt de presentatie plaats van een bijzondere publicatie waarin heemkundekringen aan beide zijden van de grens de mooiste en boeiendste lokale verhalen hebben verzameld. Dit boek is het resultaat van de samenwerking tussen heemkundigen in de drie Brabantse provincies Antwerpen, Vlaams- en Noord-Brabant over het dagelijks leven tijdens de eerste wereldoorlog.

Reserveer dus vast 9 november in uw agenda en let op de komende aankondiging van het programma. Voor meer informatie: Erfgoed Brabant, Anne-Wil Maris of Theo Cuijpers, 073 – 6156262 of anne-wilmaris@erfgoedbrabant.nl

De Dag van de Brabantse Volkscultuur wordt georganiseerd door het Samenwerkingsverband Volkscultuur: Brabants Heem, Historische Vereniging Brabant, Leerstoel Cultuur in Brabant Tilburg University en Erfgoed Brabant.

RAAD VAN STATE: ARCHEOLOGISCH ONDERZOEKSP LICHT VANAF 30 CM

Op 20 maart 2013 heeft de Afdeling Bestuursrecht van de Raad van State de definitieve uitspraak gedaan over het beroep van de Steun Stichting AVKP (Archeologische Vereniging Kempen en Peelland, AWN-afdeling 23) inzake het Bestemmingsplan Buitengebied Eersel. Die uitspraak erkent dat bij gangbare agrarische werkzaamheden de bodem niet dieper dan 30 cm is verstoord en dat daarom ook voor agrarische gebieden met een archeologische waarde vanaf die diepte een vergunningplicht met de daaraan verbonden archeologische onderzoeksplicht geldt.

Voor heemkundekringen is dit een belangrijke uitspraak. U kunt daar bij de beoordeling van bestemmingsplannen gebruik van maken. U kunt uw eigen gemeente bij de voorbereiding van bestemmingsplannen, al op voorhand hierop op wijzen. Wanneer een gemeente in de planregels zich niet aan die grens van 30 cm houdt, zonder nader onderzoek naar de mate van verstoring, kunt u zienswijzen inbrengen en daarbij naar deze uitspraken van de Raad van State verwijzen.

De Monumentenfederatie Noord Brabant stuurt een brief naar alle gemeenten om hen ook op deze uitspraak te wijzen. De gemeenten zijn dus geïnformeerd.

Wie hier meer over wil weten of advies wil bij het indienen van zienswijzen kan contact opnemen met de Werkgroep Ruimtelijke ordening van de AVKP (vdrijdt@iae.nl). Zie voor de volledige uitspraak onze website: www.brabantsheem.nl.

WETTEN EN REGELS VOOR VRIJWILLIGERS OP EEN RIJ

Met enthousiasme en betrokkenheid beginnen veel vrijwilligers aan hun vrijwilligerswerk. Dan blijkt plotseling dat het vrijwilligerswerk aan wetten en regels moet voldoen waardoor het anders moet worden uitgevoerd, omdat regels bepalen dat het niet op jouw manier kan. Dat er trainingen gevolgd moeten worden, dat extra investeringen nodig zijn voor vergunningen of dat de uitvoering aan strenge regels gebonden is.

MOVISIE heeft de wetten en regels rondom vrijwilligers(-organisaties) op een rij gezet. Daardoor vindt u snel welke regels van toepassing zijn voor uw situatie en gaat er geen tijd of geld verloren dat bedoeld is voor de uitvoering

van het vrijwilligerswerk. U vindt het overzicht in het dossier Wet- en regelgeving op www.vrijwilligerswerk.nl.

Drie belangrijke thema's

Er zijn een aantal belangrijke thema's waarbij u als vrijwilligersorganisatie te maken krijgt met verschillende wet- en regelgeving: aansprakelijkheid, accommodatie, en het organiseren van evenementen.

1. Aansprakelijkheid

Omdat iedere organisatie een eigen doelgroep heeft en andere werkzaamheden doet, heeft elke heemkundekring te maken met eigen vormen van aansprakelijkheid. Een organisatie die vrijwilligers inzet in de natuur, bij fietstochten, tijdens excursies en bij reparaties zal moeten nadenken over aansprakelijkheid bij ongevallen.

2. Eigen accommodatie

Organisaties met een eigen accommodatie krijgen te maken met een veelheid aan wetgeving: de Wet milieubeheer en het Activiteitenbesluit waarin de algemene regels zijn vastgelegd waar een gebouw aan moet voldoen, de tabakswet, de onroerendzaakbelasting, verschillende verzekeringen en (jawel) legionellapreventie. Worden er activiteiten gedaan met muziek dan zullen de auteursrechten geregeld moeten worden. Voor tochten zijn begeleiders met onder meer een EHBO-diploma nodig. Als u (anders dan gratis) voor bezoekers koffie en een koekje presenteert, is de drank- en horecawet van toepassing en eventueel de Warenwet. Natuurlijk zijn er kosten in verband met de OZB. Ook als huurder en gebruiker krijg je te maken met deze wetgeving.

3. Organisatie van evenementen

Organisaties die een evenement organiseren krijgen te maken met het aanvragen van allerlei vergunningen en ontheffingen. De evenementenvergunning, milieuvergunning, bouwvergunning als er standjes komen of een podium, kansspelvergunning als er een rad van avontuur wordt opgesteld, drank- en horecavergunning als er een biertje geschonken wordt, vergunningen voor geluidsoverlast en licht na elf uur en een parkeervergunning voor bezoekers aan het evenement die met de auto komen. Dit is slechts een greep uit de vele vergunningen waarmee deze vrijwilligers te maken kunnen krijgen.

En meer...

Ook als je geen evenement organiseert of accommodatie hebt, zijn er wetten waar je aan moet voldoen. Regels met betrekking inkomsten, eventuele reiskosten- en vrijwilligersvergoeding, vervoer, identiteitscontrole en veiligheid.

Al snel kan een kring zich verliezen in het gedoe rond het vrijwilligerswerk. Informatie over wet- en regelgeving voor het vrijwilligerswerk is beschikbaar op www.vrijwilligerswerk.nl. Ga naar: dossier Wet- en regelgeving. In dit dossier staat ook hoe vrijwilligers er het beste mee kunnen omgaan.

De regels van het spel

(bron: Nieuwsbrief Vrijwilligers Movisie) (bewerking JF)

OUD AARDEWERK, NIEUWE INZICHTEN

Op zondag 24 maart vond de archeologische studiedag plaats georganiseerd door het Noord-Brabants Archeologisch Genootschap (NBAG) en Brabants Heem, in het Groot Tuighuis in 's-Hertogenbosch. Voor de archeologen binnen Brabants Heem een kort verslag van deze dag.

Om 10.30 uur opende Peter van Nistelrooij, voorzitter van het NBAG, de dag met een woord van welkom. Hij deelde mee dat de Archeologische Sectie van het Noordbrabants Genootschap verder gaat als zelfstandige stichting NBAG, samenwerkend met Erfgoed Brabant en, - zoals ook voorheen -, met Brabants Heem. Hij gaf daarna het woord aan de eerste spreker.

10

Dr. Peter van den Broeke besprak het onderwerp *Laat-prehistorisch en inheems-Romeins aardewerk, kennis in beweging*.

Een aandachtig luisterend publiek tijdens de archeologische studiedag

Hij ging in op de vraag of het gaat om handgevormd of gedraaid aardewerk, wat voor deze tijden soms moeilijk te onderscheiden is. Van dolia bijvoorbeeld is alleen de rand gedraaid. Na 70 na Christus overheerst gedraaid aardewerk en in de laat-Romeinse tijd zien we weer veel handgevormd aardewerk, samenhangend met immigratie. Daarna ging Van den Broeke in op de vraag 'Hoe oud is het aardewerk', 'Waar is het voor gebruikt' en 'Welke kenniswinst is er gemaakt sinds 1973?' Na afloop van deze rijk geïllustreerde lezing volgde nog een vraag naar de herkomst van de klei. Met een driehoeksdiagram liet de spreker zien dat met behulp van mineralenspectra de herkomst kan worden bepaald.

Vervolgens kreeg **dr. Harry van Enckevort** het woord voor het onderwerp *Romeins aardewerk, wat kun je ermee?*

Hij behandelde vooral de eerste tot en met de derde eeuw. Hij besprak de rijke vulling van een latrine op het Kops Plateau van rond het begin van de jaartelling. Scherven van amforen die van ver werden aangevoerd met vissaus, olijven, dadels, zelfs lijsters, in een militaire context. Hij maakte onderscheid tussen transport- en tafelaardewerk. Rond deze tijd stond in Nijmegen de eerste pottenbakkersoven. In 40 na Christus begon de productie in Keulen.

Na de Bataafse opstand veranderde er veel, tot dan was het militair gebied, in 85 werd de provincie Germania Inferior gesticht. In Nijmegen nam de productie toe, evenals in secundaire centra als Cuijk en Halder (St.-Michielsgestel).

In de tweede eeuw verdween ook op het platteland het handgevormde aardewerk, zo blijkt uit grafvondsten. De spreker liet veel voorbeelden zien, zoals een zeldzame terra sigillata inktpot uit de derde eeuw en een biberon (zuigfles voor baby's). Hij liet een kaart zien met productiecentra waaronder ook Bergen op Zoom.

Olielampjes waren er in alle soorten en maten, ook beeldjes en maskers. Een groep voorwerpen werd geïnterpreteerd als souvenirs, zoals een spreukbeker uit Trier.

's Middags was het de beurt aan **drs. Ronald van Genabeek** met het onderwerp: *Bekers borden en bakpannen: zes eeuwen gebruiksaardewerk uit Bossche bodem (1200 – 1800)*.

Hij behandelde dit aardewerk, ingedeeld in hoofdgroepen, naar periode, samenstelling, kenmerken en uitzonderingen, zoals het in Den Bosch is aangetroffen.

Na de lezingen werden door de sprekers workshops gegeven, elk twee keer zodat de bezoekers er twee van de drie konden bijwonen.

HENDRIK VERHEES, MARKANT BRABANDER

Tweehonderd jaar geleden, op 23 april 1813, stierf markant Brabander én Boxtelaar Hendrik Verhees. Reden voor Stichting Cultuurgeschiedenis Boxtel-Meierij 'Hendrik Verhees' om 2013 uit te roepen tot Hendrik Verheesjaar. Gedurende het hele jaar wordt het Hendrik Verheesproject II gerealiseerd, bestaande uit tien deelprojecten, waarvan enige al zijn uitgevoerd, nog in uitvoering zijn of gedurende de rest van het jaar het licht zien.

Het gaat om de banieren langs invalswegen. Die hebben hier al een periode gestaan en dit project wordt nog herhaald. Verdere activiteiten zijn de Hendrik Verhees-dinerbon die onder meer via de website te bestellen is en gebruikt kan worden in vier deelnemende restaurants. In het centrum van Boxtel worden historische straatlantaarns geplaatst in samenwerking met de gemeente Boxtel. Eind mei zijn de eerste lantaarns in de Oude Kerkstraat geplaatst. De mobiele expositie met documentaire Hendrik Verhees krijgt een vaste plaats in het MuBo (Museum Boxtel) dat later dit jaar de deuren opent. Er is een Hendrik Verhees wandel- en fietsroute en een Hendrik Verhees cultuurhistorische rondleiding door centrum van Boxtel. Op meerdere plaatsen in Boxtel zijn inmiddels informatiebordjes geplaatst op locaties die herinneren aan Verhees' leven en werk. Op het kerkhof rond de Sint-Petrusbasiliek is in april het eerste bordje onthuld op de locatie van zijn voormalig graf.

De ceremonie rond het onthullen van het bord bij het voormalige graf van Hendrik Verhees bij de Sint-Petrusbasiliek te Boxtel. Links Ton Jonkers, voorzitter Stichting Cultuurgeschiedenis Boxtel-Meierij Hendrik Verhees. Naast hem burgemeester a.i. Hans van Brummen en de hoofdman en broeders van het Boxtelse Sint-Barbara- en Sint-Jorisgilde.

Daarnaast is er een educatief programma voor de groepen 5 en 6 van de basisscholen. Aan dit programma werd met veel succes en enthousiasme deelgenomen door zo'n zeshonderd schoolkinderen. Het eerste onderdeel was een lesprogramma dat klassikaal werd uitgevoerd. Daarna kwam verhalenverteller Theo van den Heuvel op school – verkleed als Hendrik Verhees – de kinderen vertellen over zijn jeugd.

Als derde onderdeel werd een Verheeswandeling door het centrum gemaakt, met behulp van GPS-navigators. De start was in de ridderzaal van het fraaie kasteel Stapelen waar een korte workshop werd gehouden. Tijdens de daarop volgende wandeling ontmoetten de kinderen onderweg drie historische figuren, waaronder Hendrik Verhees. Door (goede) antwoorden op vragen te geven konden ze duiten verdienen. Vandaar de naam: Speur je rijk!

In de komende maanden staan nog een aantal activiteiten op het programma. Zo is er vrijdag 20 september de onthulling van een door Boxtelaar Marten Groen ontworpen kunstwerk. Op vrijdag 11 oktober wordt een boekje over leven, werk en tijdperk van Hendrik Verhees gepresenteerd. Ruud van Nooijen, secretaris van de Stichting, is de auteur van dit historisch werkje.

Vrijdag 1 november wordt voor de eerste keer de Jonkers-Van der Velden-cultuurprijs uitgereikt. Kandidaten kunnen nog tot 1 augustus 2013 worden aangemeld. Voor voorwaarden en wijze van aanmelden staan op de website van de stichting.

Ten slotte vindt medio november nog een gebeurtenis plaats rond de 'lantarnkwestie' die speelde aan het begin van Verhees' laatste lokale bestuursperiode (1805) als schepen en president-schepen.

Wilt u meer weten over Hendrik Verhees of over de onderdelen van het Hendrik Verheesproject II, ga dan naar website www.hendrikverheesboxtel.nl.

TURFWERKGROEP WEST-BRABANT OPGEHEVEN

ROOSENDAAL – De werkgroep waarin zeven West-Brabantse heemkundekringen de afgelopen vier jaar hebben samengewerkt aan het project 'Herleving turfhistorie West-Brabant' is inmiddels ontboden. De doelstellingen van de werkgroep waren bereikt en daarom is besloten om het project af te sluiten.

Het project was een voorbeeld voor andere kringen om in overleg met elkaar een project aan te pakken. Het idee was van Piet Meijers, de coördinator van de regio West-Brabant 1, die de kringen bij elkaar bracht en een eerste projectplan schreef. Na hem kwam regiocoördinator René Hermans die de plannen verder uitwerkte en de subsidies aanvroeg.

Een montagefoto van de turfschuiten uit de middeleeuwen van de hand van Ben Steffen

Het eerste onderdeel, een reizende expositie met daaraan gekoppeld een symposium werd een succes, vooral dankzij de kringen waar de tentoonstelling opgesteld mocht worden. Een werkploeg van heemkundekring 'De Vrijheijt van Rosendale' was regelmatig in touw om de tentoonstelling op te bouwen en af te breken.

De tweede opdracht was een fietsrouteboek langs turfrelicten in West-Brabant. Dankzij een subsidie van Leader kon een fraai boekje met ringband en daarin negen routes,

een historische inleiding over de turfgeschiedenis in West-Brabant en een uitgebreide routekaart het licht zien. Dit boekje werd in een oplage van 2.000 exemplaren gedrukt en uitgegeven. In november 2012 werd het werkje gepresenteerd en in juni 2013 waren alle exemplaren via de heemkundekringen en de VVV overgegaan naar fietslustige streekgenoten. Voorzitter Cor Rops kon spreken van een enorm succes.

Tenslotte werd een website voor het onderwijs ontwikkeld met subsidie van de Kunstbalie. Dave Kuijpers, Piet Schepers en René Hermans vormden een werkgroep. Alle drie mensen uit het onderwijs die in samenspraak met websitebouwer DeepWeb uit Bergen op Zoom een interactieve site bouwden waar niet alleen kinderen, maar ook volwassenen plezier aan beleven. De site wordt de komende vijf jaar in de lucht gehouden met financiële ondersteuning van Brabants Heem. Belangstellenden kunnen terecht op www.wegvandeturf.nl en het is beslist de moeite waard om op die site eens een kijkje te nemen. De site ging tijdens een officiële bijeenkomst in november 2012 de lucht in.

Inmiddels is de projectgroep opgeheven, maar er zijn nog wel activiteiten op dit gebied omdat in België een groep is opgestart die de turfhistorie in beeld wil brengen. Er is sprake van een grensoverschrijdende activiteiten, waar enkele leden van de vroeger projectgroep zich bij hebben aangesloten: Cor Rops, René Konings en oud-fotograaf Ben Steffen. Zij zullen blijvend de West-Brabantse turfhistorie promoten.

UIT DE MEDIA

KONINKLIJKE ONDERSCHIEDINGEN

Op 26 april vond de jaarlijkse lintjesregen plaats. Ook in heemkundeland werden onderscheidingen uitgereikt. Graag zouden we alle namen van alle mensen die een lintje kregen willen vermelden, maar jammer genoeg hebben we slechts enkele namen doorgekregen.

Wilt u ook een gedecoreerde in 'De Koerier van Brabants Heem' stuur dan een mailtje met informatie over de decorandus en zo mogelijk een foto, dan zullen wij er aandacht aan besteden in de volgende Koerier.

André Velthausz, tot november lid van het bestuur van Brabants Heem, was één van de mensen die benoemd werd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau.

André was daarnaast deken-schrijver bij het Sint-Barbaragilde in Veghel. In de loop van de jaren was hij ook actief bij de EHBO-vereniging, als bestuurslid van de Pius X-stichting. Ook op het gebied van monumentenzorg, het zangkoor en als stadsgids van Veghel had hij zijn verdienste.

André Velthausz

Nico van Limpt

Ook Nico van Limpt, voorzitter van heemkundekring Pladella Villa uit Bladel viel de eer te beurt om uit handen van de burgemeester een Koninklijke onderscheiding in ontvangst te mogen nemen. De heer Van Limpt zette zich op velerlei gebied in als vrijwilliger. Hij stond aan de wieg van de heemkundige kring in Bladel in 1988 en sinds 1997 is hij voorzitter van de kring. Daarnaast is hij medeoprichter van het Sint-Jorisgilde en werkte hij mee aan verschillende uitgaven op historisch gebied. Op de Reuselse basisscholen was hij bekend als Sinterklaas en hij had zitting in de Ouderraad van de Mariaschool.

Ook Dominee Dieuwertje Kaper, lid van de heemkundekring in Bladel, mocht een Koninklijke onderscheiding in ontvangst nemen. Zij is vanaf 1998 lid van Pladella Villa. Alle drie ook namens Brabants Heem van harte gefeliciteerd.

- *Bron: (Jeanne Lewiszong en RH)*

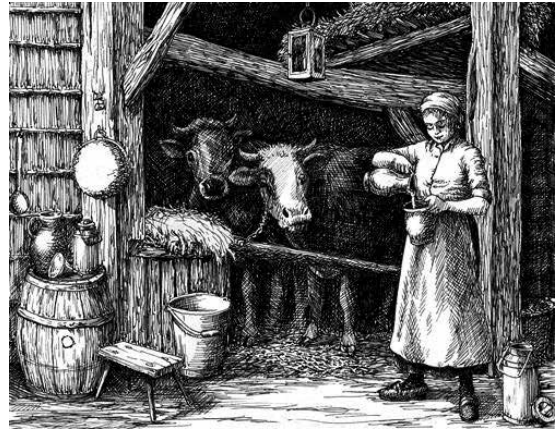
'BAARLE OP KAART GEZET'

'Baarle op de kaart gezet', is een bijzonder boek, uitgegeven door heemkundekring Amalia van Solms uit Baarle Nassau/Baarle Hertog. Het gaat

over toponiemen. Dat zijn namen van gehuchten, wegen, streken, velden, akkers, heiden en beemden. Op het eerste gezicht lijkt dat saaie kost, maar vergis u zich niet!

Het onderzoek naar toponiemen leert ons veel over de afkomst van eigennamen, de manier waarop men vroeger leefde en werkte, de ontwikkelingen in gewassen en in het landschap, de economische omstandigheden in vroeger tijden. Ook de betekenis van de toponiemen wordt verduidelijkt in het boek. Waar komen namen als Hondseind, Heikant, Heesboom, Ginhoven en Schrans vandaan? Het is allemaal op een begrijpelijke manier uiteengezet.

Eén van de tekeningen van Antoon van Tuijl in het toponiemenboek

Het boek op A4-formaat heeft een harde band en bestaat uit 336 pagina's. Het is geïllustreerd met een tachtigtal prachtige pentekeningen van Antoon van Tuijl. Ook diverse kaarten waarop toponiemen staan ingetekend, treft u in het boek aan. Achterin zit een CD-rom waarop alle toponiemen zijn opgesomd, met de aanduiding in welke archieven ze terug te vinden zijn. Dit boek is niet alleen interessant voor mensen uit Baarle, Castelre, Ulicoten en Zondereigen, maar ook de wijde omgeving. Diverse toponiemen komen immers op vele plaatsen in Brabant voor.

Informatie bij André Moors (013 5079 556 NL) of Jef van Tilburg (014 699 252 B) of een mailtje naar amooors@planet.nl of naar jef.van.tilburg@pandora.be.

- *Bron: Persbericht Heemkundekring Amalia van Solms*

WEBSITE FAAMVANCROY.NL IN DE LUCHT

Enkele jaren geleden is het rapport 'Gebiedsontwikkeling Croy. Visie en maatregelen' vastgesteld. Een van de maatregelen is het verstevigen van de educatieve functie van het gebied Croy. De Stichting Archeologisch Samenwerkingsverband Gewest Helmond e.o. (SAS) is als trekker de voorbije jaren bezig geweest met de uitvoering van dit project. Dat gebeurde aan de hand van een projectplan opgesteld door Jan Timmers.

Naast cultuurhistorie is – op verzoek van de overkoepelende uitvoeringsgroep Croy - de natuur ook onderdeel geworden van het plan.

De projectgroep Croy-educatie bestaat uit vertegenwoordigers van de SAS, de heemkundekringen Barthold van Heessel (Aarle-Rixtel), Helmont en 't Hof van Liessent (Lieshout), het IVN Laarbeek, de Stichting Middengebied en het onderwijs. Ondersteuning is verleend door de KNNV Helmond en de stadsarcheoloog van Helmond. Enkele planonderdelen zijn uitbesteed aan

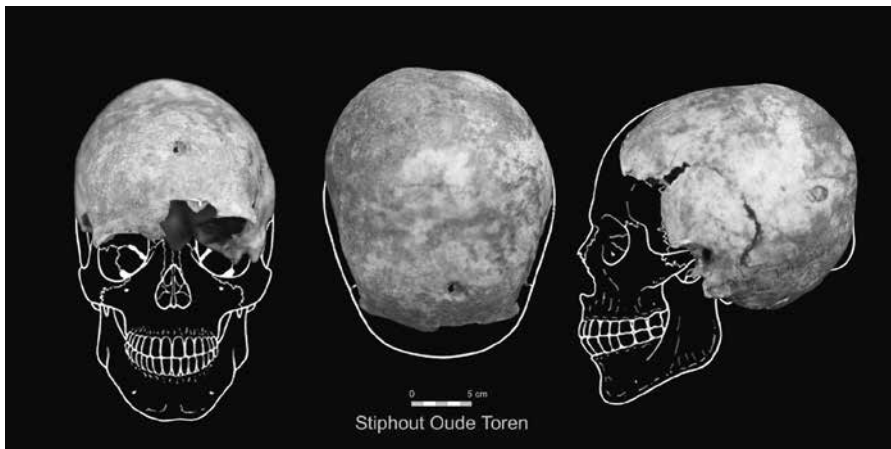
professionals, zoals Erfgoed Brabant. Het werken aan Croy-educatie was mogelijk door de financiële bijdragen van de Provincie Noord-Brabant, het SRE en de gemeenten Helmond en Laarbeek.

Uit het scala van mogelijke educatieve producten heeft de projectgroep als eerste gekozen voor een website: faamvancroy.nl. De educatieve site is een ontwerp van Studio Pluriform uit Eindhoven. De startversie is vanaf 22 mei voor iedereen op internet beschikbaar. Ze is vooral bedoeld voor het onderwijs, toeristen en inwoners van Laarbeek en Helmond, in het bijzonder de bewoners van de gebieden die in de site behandeld worden. De site is op woensdagmiddag 22 mei door de SAS gepresenteerd in De Couwenbergh in Aarle-Rixtel.

Vanzelfsprekend is Croy een van die gebieden, maar daarnaast komen ook De Warande, het beekdal van de Goorloop, Eenselaar, Geneind, Kruisschot, de Oude Toren van Stiphout met de omliggende akkers en Overbrug aan de orde. Via de tijdsbalk kan over de gebiedskaart een ontdekkingstocht worden ondernomen. Informatie over gebeurtenissen en personen die daar een rol in speelden is tevoorschijn te toveren. Ook de namen van de diverse percelen, de zogenaamde toponiemen, en de mogelijke verklaringen daarvan zijn op te roepen. Honderden afbeeldingen in de vorm van foto's, prenten en kaarten ondersteunen de artikelen.

Een voorbeeld: Keisnijden

17

Dit menselijk schedelfragment is rond 1980 opgegraven bij de Oude Toren in Stiphout. In het voorhoofd is een rond gat herkenbaar, dat gedeeltelijk geheeld is. Deze persoon overleefde een levensgevaarlijke operatie: keisnijden

Rond de oude kerk van Stiphout lag een kerkhof. Eén van de begraven personen had een levensgevaarlijke medische ingreep ondergaan. In zijn of haar voorhoofd was een gat geboord met een doorsnede van ruim één centime-

ter. De ingreep werd destijds 'Keisnijden' genoemd. Tegenwoordig noemen we dat 'trepaneren'. De operatie had de bedoeling om de kwelgeest te laten ontsnappen uit de hersenen. De persoon overleefde de operatie, maar stierf enige tijd later toch.

DEN BOSCH HEEFT EEN LINK MET BRUGS' GRUUTHUSE HANDSCHRIFT

Het Gruuthuse handschrift is een van de oudste geschreven teksten in de Nederlanden. Het dateert van begin 1400 en is sinds 2007 in het bezit van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Het handschrift bestaat uit 147 liederen, zestien gedichten en zeven berijmde gebeden. Het vormt de bron voor een groot aantal Middelednederlandse teksten.

Het Gruuthuse handschrift uit de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag

De naam van het handschrift komt

van de eerste eigenaar, de diplomaat Lodewijk van Gruuthuse. De meeste van de handschriften van Gruuthuse zijn waarschijnlijk opgetekend door de Brugse rederijker Jan van Hulst.

18

Hier ligt de link met Den Bosch, want Van Hulst bezocht in 1423 met twee plaatsgenoten Den Bosch op uitnodiging van rederijderskamer De Illustre Lieve Vrouwe Broederschap. Deze ontdekking werd gedaan door professor Jos Koldewey in de archieven van 's-Hertogenbosch. Dat feit wijst er volgens Koldewey op dat Van Hulst ook buiten Brugge bekend was. Wat Van Hulst precies kwam doen in 's-Hertogenbosch is niet bekend, maar uit de archieven blijkt dat er werd gegeten, gedronken en de Brugse broeders kregen ook nog een zilveren insigne. Mogelijk waren de Bruggenaren er om een feest voor te bereiden.

- *Bron: Brabants Dagblad, 18-4-2013 (Gerrit van den Hoven).*

FOTO'S SCHMIDLIN IN BOEKVORM

Het regionaal Archief Tilburg presenteert de fotografische nalatenschap van de firma Schmidlin in boekvorm. Deze firma maakte tientallen jaren achtereen foto's in de omgeving van Tilburg.

In 2088 kwam de negatievencollectie in het bezit van het archief en de duizenden negatieven zijn nu veilig gesteld.

Louis Schmidlin sr. (1870-1947) kwam in 1908 vanuit Maastricht naar Tilburg. Daar opende hij een fotozaak aan de Gasthuisstraat met de sjeke naam Fotografie Suisse.

De familie kwam van oorsprong uit Basel in Zwitserland. Johann Schmidlin vestigde zich in 1859 in Amsterdam als graveur. Hij trouwde daar en kreeg

Automobilbedrijf Knegtjel aan de Heuvel 44. Een foto uit 1946 gemaakt door Schmidlin

zes kinderen. Twee zonen werden fotograaf. De oudste vertrok naar Roemenië en Louis bleef in Nederland. Louis fotografeert er lustig op los, zowel verenigingen als persoonlijke foto's. In de Eerste Wereldoorlog maakte hij honderden foto's van ingekwartierde militairen, vaak met de gastgezinnen en Belgische vluchtelingen. In 1917 opende hij een nieuwe studio aan het Wilhelminapark.

Zijn beide zonen werden ook fotograaf. Karel Adolf opende een zaak in Dongen en Louis Albert nam in 1932 de zaak van zijn vader over. Bij gebrek aan een opvolger verkocht Schmidlin in 1973 zijn bedrijf aan bedrijfsleider Ton van Erp, die het bedrijf voort zette onder de naam Schmidlin Plus. In 2007 werd het bedrijf definitief gesloten.

Het boek kreeg als titel mee: *'Tilburg gefotografeerd door Schmidlin'* Het werd samengesteld door Jef van Gils en Jim van Nieuwenhuijzen onder redactie van Ronald Peeters. Het is verkrijgbaar bij boekhandels in Tilburg en bij het archief aan de Kazernehof 75 in Tilburg.

- Bron: *Brabants Dagblad*, 2-4-2013 (Joep Eijkens) en *Stadsnieuws*, 3-4-2013.

GRAVEN BLOOTGELEGD BIJ SINT-JANSKERK IN ROSENDAAL

Vanwege de aanpassing van het Tongerloplein in Roosendaal wordt er ge-graven rond de vroegere Sint-Janskerk die nu als feestzaal in gebruik is. Als je daar gaat graven kom je altijd wel iets tegen. Zo ook dit keer toen graven uit de zestiende en zeventiende eeuw werden blootgelegd, een knekelput en aan de noordzijde van de kerk meerdere graven boven elkaar. Archeoloog Patrice de Rijk en fysisch antropoloog Barbara Veselka hebben de vondsten

vastgelegd. „De graven aan de achterzijde van de kerk waren in redelijke staat, want de meeste kisten lagen gedeeltelijk in het water. We hebben daar ook aardewerk gevonden”, geven zij aan.

Overigens bleek bij onderzoek dat het om redelijk jonge mensen ging en dat ze niet zo heel gezond waren toen ze stierven.

- *Bron: BNDeStem, 19-4-2013 (John Lazaroms)*

HEEMKUNDEKRING WIL HERGEBRUIK 'HISTORISCHE' KEIEN

Als het aan voorzitter André van Rijswoud van heemkundekring 'Loon op 't Sand' uit Loon op Zand ligt worden de oude keien die onder de asfaltweg tussen Tilburg en Loon op Zand liggen niet zonder meer weggegooid.

De kinderkopjes moesten plaats maken voor een rotonde die de aansluiting vormt met de nieuwe verbindingsweg naar Molenwijk-Zuid. De voorzitter zou het zonde vinden als de keien verloren zouden gaan. „De oude bestrating met deze keien dateert uit de jaren 1845/1846. De keien hebben geen archeologische waarde, maar wel een emotionele waarde”, zegt Van Rijswoud.

Het bestuur van de kring heeft daarom de gemeente gevraagd om de rotonde met de keien aan te kleden. Men heeft gevraagd om een paar creatieve geesten daar eens naar te laten kijken.

- *Bron: Brabants Dagblad, 23-5-2013.*

EEN STRALEND DORPSHART IN DE PAROCHIEKERK

Hergebruik van kerken is tegenwoordig een hot item in Heemkundeland. Veel kerken worden gesloten bij gebrek aan kerkgangers. Afbraak of hergebruik van de gebouwen komen dan in beeld. Zeker als het woord 'afbraak' valt, komen bewoners in opstand. Toch zijn er allerlei mogelijkheden.

Zo werd de Gertrudiskerk in Heerle in West-Brabant herbestemd als bruisend hart van de gemeenschap. De huisarts vond er een onderkomen, een deel bleef in gebruik voor kerkdiensten, maar ook het dorpshuis vond er onderdak en de ouderen kunnen er biljarten en koersballen.

Wie de buitenzijde van het gebouw bekijkt, denkt dat de kerk nog gewoon in gebruik is, want woningbouwcoöperatie Aramis AlleeWonen die de kerk op verzoek van de gemeente Roosendaal kocht, heeft niets aan het exterieur veranderd. Dat mocht overigens ook niet, omdat er sprake is van de monumentenstatus. De kerk werd in 1864 gebouwd in neogotische stijl naar ontwerp van J. van Mansfeld. In 1924 vond een vergroting plaats door dwars op de kerk een nieuw middenschip te bouwen naar een ontwerp van Dom Paul Bellot.

In 2012 tekende Oomen Architecten uit Breda die nieuwe indeling van het gebouw en daarmee werd voorkomen dat het bouwwerk uit het dorpsbeeld moest verdwijnen. Het pand is zo ingericht dat de grote zaal ook nog dienst

Het aangepaste interieur van de kerk te Heerle

Gertrudiskerk Heerle

kan doen als kerk als er bijvoorbeeld een grote begrafenis is met veel bezoekers. Normaal wordt de kerkdienst in het weekend gehouden in de zijbeuk van de kerk.

Inclusief de overname van de kerk en de herinrichting met alles erop en eraan heeft de verbouwing zo'n twee miljoen euro gekost.

Voorzitter/secretaris Cees Luijsterburg van de Stichting Dorpshuis Heerle spreekt over de inrichting van het gebouw als het plaatsen van kubussen: „Elementen waardoor alles een eigen plekje heeft gekregen, maar die kunnen er zo weer uitgehaald worden. Bijvoorbeeld als het kerkbezoek weer aan zou trekken!”

Voor dorpsgemeenschappen die met hetzelfde probleem kampen als de gemeenschap in Heerle misschien aardig om eens in het dorp op bezoek te gaan.

• *Bron: BNDeStem, 25-4-2013 (Govert van Veen)*

KLOOSTER MARIËNBURG DEN BOSCH KOMT VRIJ

Niet alleen kerken komen leeg te staan, dat geldt ook voor kloosters. Zo komt klooster Mariënburg over enkele jaren beschikbaar voor andere functies. Nu wonen er nog 24 zusters, maar de congregatie van de sociëteit Jezus,

Een Ansichtkaart van Mariënborg in de glorie tijd

Daarbij wordt gedacht aan woningen, maar ook doeleinden op het gebied van onderwijs en instellingen met een ideële of sociaal-maatschappelijke functie.

Gezien de omvang van het gebouw zal het een mix van verschillende functies moeten worden. Er is subsidie gevraagd voor het doen van een haalbaarheidsonderzoek en dat moet in de loop van dit jaar gemaakt worden. Zo wordt er ook gesproken met de woonstichting Kilimanjaro Wonen die woningen voor 55-plussers wil realiseren via collectief particulier ondernemerschap. Op die manier zou het kloostercomplex een mooie herbestemming krijgen. Maar de congregatie heeft op dit moment meer ijzers in het vuur. In de komende jaren zal er meer duidelijkheid komen.

- *Bron: Brabants Dagblad, 14-2-2013 (Robèrt van Lith en Domien van der Meijden)*

EEN MILJOEN VOOR DE KERK VAN RIEL

De gemeente Goirle en de parochie Heilige Antonius Abt investeren gezamenlijk een miljoen euro in de restauratie van de kerk. Een groot deel van die kosten worden gedekt door een subsidie van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)

Die kende een subsidie van 650.000 euro toe. Zowel het schip van de kerk, als de kerktoren verkeren in een slechte staat van onderhoud. De gemeente restaureert de toren en het parochiebestuur het schip van de kerk. De gemeente en het parochiebestuur moeten elk nog 175.000 euro bijleggen.

Bijzonder is wel dat er in twee trajecten gewerkt wordt, want het gemeentestuur en het kerkbestuur

Maria en Jozef verwacht het rijksmonument tussen 2016 en 2018 te verlaten.

De leeftijd van de zusters stijgt en er overlijden er regelmatig. Het kloosterterrein is ruim een hectare groot en het gebouw heeft een bruto vloeroppervlak van 14.000 vierkante meter.

Provinciaal overste zuster Leatitia Aarnink oriënteert zich al geruime tijd op een toekomstige bestemming.

De kerk van Antonius Abt in Riel

gaan apart aanbesteden. Daarbij is het ook nog niet duidelijk wanneer de restauratiewerken beginnen. Volgens het kerkbestuur is de opknopbeurt van het schip hard nodig, omdat het dak lekt en daardoor komt ook het stucwerk los. Er komen nieuwe leien op het dak en de goten worden vervangen. Daarnaast is het nodig dat het lood, het houtwerk, de glas-in-loodvensters en de bliksemafleider onder handen worden genomen.

- *Bron: Brabants Dagblad, 25-5-2013 (Henk van Raak)*

SCHOOL VAN TWEELINGEN IN SCHIJF

Het dorp Schijf heeft ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de Sint-Martinusschool een boek gekregen. Op zich niets bijzonders, maar in het boek wordt een apart hoofdstuk gewijd aan tweelingen. In het dorp worden namelijk verhoudingsgewijs veel tweelingen geboren. In de jaren zestig van de vorige eeuw zaten er vijf tweelingen uit één gezin op de school. Daar werd niet alleen in de regionale kranten aandacht aan besteed, maar ook in de damesbladen 'Libelle' en 'Margriet'.

Het boek werd samengesteld door Elsa van Maren en uitgebracht door heemkundekring 'Swarter Scive'. Het beschrijft de historie van de school die in 1888 op aandringen van pastoor Van Leijsen werd gebouwd. De gemeenteraad van Rucphen wees het verzoek van de pastoor af, want de kinderen konden best naar Rucphen lopen vonden de raadsleden. Dat voor kinderen een afstand van vier kilometer niet zo simpel te overbruggen was, deerde de raadsleden niet.

Uiteindelijk kwam Gedeputeerde Staten er aan te pas om de raad te dwingen de school te bouwen. Het eerste hoofd van de school was Antoon Mol die tot 1911 in functie bleef. Toen werd hij benoemd tot burgemeester van Rucphen! Zo staat het boek vol lezenswaardige zaken.

- *Bron: BNDeStem, 27-2-2013 (Jan van Zuilen)*

TILBURG WAS ER IN 1335 AL

Het Regionaal Archief Tilburg heeft de beschikking gekregen over een archiefstuk uit 1335. Tot nu toe dateerde het oudste stuk uit 1387. Het document lag op de zolder van het bisdomsarchief in 's-Hertogenbosch. Bisdomsarchivaris Jef van Gils vond het oude verstoffte stuk terug en zorgde er voor dat het naar Tilburg ging.

Het gaat om een charter, een schenkingsakte van een stuk grond, van de abt van het convent Tongerlo aan Bertout Bac van Tilborch. Het document is inmiddels schoongemaakt, in goede staat gebracht en gedigitaliseerd.

Tegelijkertijd met de overdracht van het veertiende eeuwse charter werd de Digitale Charterbank Tilburg gelanceerd. In de komende jaren worden enkele honderden middeleeuwse documenten uit Tilburg getranscribeerd door een groep vrijwilligers en voor een breed publiek toegankelijk gemaakt.

- *Bron: Stadsnieuws, 13-3-2013.*

VERGETEN VERLEDEN VAN MIERLO IN MODERNE JAS

De molen van Mierlo in het centrum van het dorp hoort daar eigenlijk helemaal niet thuis. Die stond oorspronkelijk op de Molenheide, aan de huidige Boslaan. Rond 1640 werd op dezelfde plek door de Heren van Mierlo de molen herbouwd op het hoogste punt in de open vlakte. Het werd een 'dwangmolen' en dat wil zeggen dat de heren het maalrecht hadden en iedere boer uit de omgeving was verplicht om hier zijn graan te laten malen. Een tiende van het graan werd als belasting ingehouden.

Toen de molen in 1853 aan de familie Branten werd verkocht, betekende dat het einde van de molen op de Molenheide, want die werd verplaatst naar het Mierlose centrum.

„Dat is helemaal geen goede plek voor een molen“, vertelt Henk Simons van heemkundekring Myerle, „Op de Molenheide stond de molen op de duinrand en vanuit het zuidwesten was er een vrije windbaan. Door de bebouwing om de molen is het nu moeilijk om die nog te laten draaien.

Een prent van het vroegere kasteel van Mierlo

De gemeente Geldrop-Mierlo heeft nu samen met de heemkundekring het plan opgevat om enkele historische blikvangers in eer te herstellen. Op de Molenberg wordt een 'klimkunstwerk' in de vorm van een molen geplaatst. Bijzonder is ook dat er twee 'doorkijkborden' komen. Eén aan de Kasteelweg en één op de hoek van het Voortje en de Trimpert. Op die manier kunnen voorbijgangers het Kasteel van Mierlo weer in

het landschap zien staan. De laatste restanten zijn in 1950 verwijderd.

„Behalve enkele Mierlonaren op leeftijd, weten veel mensen niet dat Mierlo een kasteel heeft gehad“, zegt Henk Simons. Of het wel een echt kasteel was, is een onderwerp van discussie. Simons denkt, gezien de ligging van het kasteel, van wel. Er lag ook een gracht omheen en het werd in 1150 voor het eerst vermeld. In de Tachtigjarige Oorlog werd het sterk verwaarloosd, maar in 1797 werd het nog steeds bewoond. Na de komst van de Fransen was het gedaan met de heren en ook hun kastelen. Maar in Mierlo is het nu dus weer te zien!

- Bron: *Eindhovens Dagblad*, 26-4-2013 (Evi van den Oever)

KEMPENLANDCOLLECTIE ONDERDAK

Het nieuwe streekmuseum in het Hof van Cranendonck in Soerendonk krijgt de beschikking over de verborgen collectie van het Eindhovens museum. Sinds het Museum Kempenland werd gesloten is de collectie niet meer voor het publiek toegankelijk.

De historische meubels, de kleding en de gebruiksvoorwerpen moeten kleur geven aan de volksverhalen van de Kempen. Ook de erfgoedcollectie van Gerard Rooijackers komt naar het nieuwe streekmuseum. Zijn collectie ligt nu opgeslagen in een loods op de legerbasis Budel.

De bedoeling is dat straks aan de hand van familiegeschiedenissen en volksverhalen het leven uit de jaren vijftig van de vorige eeuw en de periode daarvoor in beeld wordt gebracht en dat de bezoeker die ook proeft. De verhalen gaan over regionale tradities, gebruiken en locaties waaraan een vertelling kleeft. Grafheuvels en smokkelroutes spelen daarin een rol. Bijzonder is ook de Taalkamer, die op een levendige en historische manier aandacht besteed aan dialect en taalgebruik door de jaren heen. Het Hof van Cranendonck hoopt met de expertise die binnengehaald wordt van het Eindhovens Museum ook de presentaties te professionaliseren. In het Hof van Cranendonck komt overigens niet alleen het streekmuseum, maar ook hotels, een conferentieoord, een streekwinkel, horeca en een brouwerij vinden er onderdak.

• *Bron: Eindhovens Dagblad, 20-4-2013 (San van Suchtelen)*

Impressie van Atelier Denessen Architecture van het Hof van Cranendonck

BAKEL BESTAAT 1300 JAAR

Het logo van Bakel 1300

In een document uit 714, opgemaakt in de woning van de Frankische hofmeier Pippijn II in Bakel ("Bagoloso" in die tijd), staat een schenking beschreven van een abdij te Susteren.

Een latere oorkonde uit 721 spreekt over de bezittingen van de Franse edelman Herelaef III wiens moeders' erfdeel te Bakel (Baclaos) door Herelaef III in dat jaar aan Willibrordus werd geschonken. Dit bestond uit een kerk te Bakel en een aantal hoeven en waterlaten te Bakel en Deurne. Deze goederen kwamen door toedoen van Willibrordus in het bezit van de Abdij van Echternach, te Luxemburg, welke tot 1795 invloed zou blijven houden.

De oudste vermelding is dus 1300 jaar geleden en om dit jubileum te vieren is de Stichting Bakel 1300 in het leven geroepen die een compleet feestjaar voorbereid. Het moeten laagdrempelige activiteiten worden vóór en dóór

Bakel. Vandaar dat een breed draagvlak is gezocht door samen te werken met verenigingen en instellingen.

Het feest begint in februari 2014 met een lezing over de heilige Willibrordus en archeologische vondsten in Bakel. In de maanden maart en april wordt met een schoolproject de Bakelse jeugd op de hoogte gebracht.

Eind april volgt een groot feestweekend en ook in de rest van het jaar staat alles in het teken van het oudste dorp van Noord-Brabant. In december wordt het feestjaar afgesloten met een kerstconcert, een kerstmarkt en vuurwerk.

- *Bron: Eindhovens Dagblad, 27-3-2013 (Mieke Bon)*

DORPSCAFÉ KRIJGT MOGELIJK TWEEDE LEVEN

Als het aan eigenaar Karel Bartelen van het oude dorpscafé 'Onder de toren' in Oud Gastel ligt, komt er snel een nieuwe bestemming voor het pand. Dertien jaar geleden tapte wijlen kastelein Jos Maas er zijn laatste biertje. Onlangs werd er een open dag in het vervallen pand gehouden en nieuwsgierig als de Gastelaren waren, kwamen er zo'n 300 mensen een kijkje nemen. Langs een trapje achter het pand aan de voet van de Laurentiuskerk kwamen de bezoeker in de stokoude herberg.

De eigenaar staat open voor alle ideeën. Als er een kastelein opstaat, wordt het een café, maar even zo goed kan het een winkel worden of een kantoor. Bezoeker Jan Maas denkt aan de tijd dat hij hier regelmatig wat kwam drinken. „Hier stond een biljart, daar stonden tafeltjes omheen en daar was de toog. Die was heel klein. Man, ik heb wat geld hier naar toe gebracht. Ik was een keer mijn brommertje kwijt toen ik hier geweest was. Een jaar later vonden de mannen van de gemeente het bij het maaien van de berm in de Dreef!”

Leden van heemkundekring Land van Gastel kwamen tijdens de open dag met oude caféspullen om het nostalgisch effect te vergroten.

Maar een belangstellende om het pand in gebruik te nemen, kwam er tijdens de open dag niet. Het is dus een verhaal met een vervolg.

- *Bron: BNDeStem, 3-6-2013 (Wim van den Broek)*

Het cafépand bij de kerk in Oud Gastel

ARCHEOLOGEN VINDEN 13.500 SCHERVEN

In Lieshout zijn bij een archeologische opgraving in de Nieuwenhof meer dan 13.500 scherven gevonden. Die vondsten zijn opgeslagen in Nijmegen en worden daar onderzocht. Het gaat vooral om Romeins aardewerk.

De Nieuwenhof werd in het verleden doorlopend bewoond van 300 voor Christus tot 250 jaar na Christus. Archeoloog Jos van Weerden uit Aarle-Rixtel omschrijft het als een gehucht met drie tot vier boerderijen van redelijke omvang. Het ontstond in de ijstijd en de bewoning liep door tot in de Romeinse tijd. Er moeten zo'n dertig mensen gewoond hebben. Het gehucht lag aan de oude handelsroute die vanuit Son, via Lieshout naar Beek en Donk liep. Toen de Romeinen vertrokken, trokken ook de bewoners van het gehucht weg. Dat gebeurde mogelijk door oorlog of door de pest. Pas na 1100 werd het gebied opnieuw bewoond.

De scherven uit de IJzer- en Romeinse tijd zijn vooral gevonden in de oude potstallen van de boerderijen. Die varieerden in lengte van twintig tot 27 meter. De bewoners gebruikten die ook als vuilnisbelt. Behalve scherven is er ook een mantelspeld uit de IJzertijd gevonden. Bijzonder was een bijgitekelder van een graf met daarin twaalf stuks aardewerk: vijf bordjes, twee bekers en twee kruikjes.

- *Bron: Eindhovens Dagblad, 12-4-2013 (Hein van Dooren)*

OUDENBOSCH BEHOUDT VINCENTIUSVLEUGEL

Oudenbosch is vooral bekend door de twee koepelkerken: de basiliek aan de Markt en de kleinere kapel in dezelfde stijl van de broeders van Saint Louis. Rondom deze kapel stond vroeger een gigantisch onderwijscomplex waar kinderen uit het hele land als internen onderwijs genoten.

Er wordt nu flink gesloopt en gebouwd op dit complex. Van het oorspronkelijke Vincentiusgebouw op de Cour van Saint Louis staan nog slechts enkele muren overeind. De oude ijsselsteentjes uit 1843 zijn de laatste herinneringen dat de broeders er priesters opleidden.

De muren bakenen de voor- en achterkant van de leslokalen af en op de bovenverdieping was ooit het jongensinternaat. Nu moet het een complex worden met 22 appartementen. Drie kozijnen zijn zo monumentaal dat ze niet vervangen mogen worden en de nieuwe kozijnen worden naar voorbeeld van deze oude kozijnen gemaakt. Er komt dik glas in, want dubbel glas past hier niet. Perry de Jong van Bernardus Wonen houdt alles nauwlettend in de gaten.

Alles wordt zoveel mogelijk in de oude stijl hersteld, zoals het lijstwerk op het plafond van de oude speelzaal. Dat kost wel extra geld, maar het is een eis van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Het gebouw heeft overigens verschillende bestemmingen gehad, want na de broeders kwam er een schippersinternaat en nog later wer-

De kapel van Saint Louis naar voorbeeld van de Oudenbossche basiliek

den er arbeidsmigranten in gehuisvest. Als alles meezit, is het project in Oudenbosch eind van dit jaar gereed.

- *Bron: BNDeStem, 6-4-2013 (Frank Timmers)*

VUGHT LIET FUSILLADEPLAATS RENOVEREN

Het gedenkteken op de fusilladeplaats in Vught krijgt een uitgebreide opkapbeurt. Elk jaar wordt er onderhoud gedaan aan het monument, maar dit jaar had de strenge vorst extra sporen achtergelaten.

In het meterslange herdenkingsteken van Franse kalksteen zitten scheuren en aan de zijkant van de bak waar de fusilladepalen in staan, is een brok stucwerk losgekomen. In de bak blijft regenwater staan en daardoor gaan de houten palen rotten. Omdat het om een rijksmonument gaat, moet ook de welstandscommissie er een woordje over zeggen.

De fusilladeplaats ligt op de Vughtse Heide, net buiten het terrein van kamp Vught. Het was tijdens de Tweede Wereldoorlog de schietbaan van het kamp. Van juli tot september 1944, toen de geallieerden in aantocht waren, werden op de fusilladeplaats 329 verzetsmensen tegen de palen gezet en doodgeschoten. In december 1947 onthulde prinses Juliana een gedenkteken met alle namen van de omgekomen personen.

- *Bron: Brabants Dagblad 3-4-2013 (Jeroen de Laat)*

De gedenkplaat op de fusilladeplaats in Vught

EINDE VAN EEN OUD ARBEIDERSHUISJE

Het vervallen landarbeidershuisje aan de Croylaan bij Aarle-Rixtel uit 1773 wordt gesloopt. Of misschien is het al gesloopt als u dit leest.

Het gebouwtje was onherstelbaar in verval geraakt en genoot geen bescherming als gemeentelijk of rijksmonument. In het Eindhovens Dagblad liet bestuurslid Henk van Beek van heemkundekring Barthold van Heessel weten een vergunning niet aan te zullen vechten, omdat het huisje wel cultureel-historische waarde heeft, maar het origineel zwaar is aangetast door verbouwingen.

Het pandje was enige tijd als paardenstal in gebruik en aan een kant waren de dakpannen weg, waardoor regen en wind vrij spel hadden. In het landarbeidershuisje woonden ooit drie gezinnen. Dat was kort na de oorlogsjaren tijdens de grote woningnood. Eerder woonde er een gezin met dertien kinderen.

De heemkundekring vindt wel dat de jaarsteen aan de zijde van de weg met het jaartal 1773 gered moet worden, evenals de muurankers aan de achterkant.

- Bron: *Eindhovens Dagblad*, 3-3-2013 (Jeroen van Sambeek)

DINEREN IN EEN OUD WATERVAT

De oude watertoren in Bergen op Zoom krijgt een nieuwe bestemming. Industrieel ontwerper Marius Dielemans kocht in 2003 de watertoren uit 1899

Een Ansichtkaart van de Bergse watertoren en de toen nog niet verharde Parallelweg

om er in te wonen en te werken. Maar het duurde tot mei 2011 voor hij daadwerkelijk de toren op kon knappen na een jarenlange strijd om subsidie te bemachtigen.

De buitenzijde van de watertoren, pal naast de spoorlijn naar Vlissingen, is inmiddels opgeknapt. De scheuren in de muren zijn dichtgemaakt en het lekkende dak is vernieuwd. Binnen ging Dielemans zelf aan het werk. Hij legde tien nieuwe vloeren en die vormen nu samen met de drie bestaande vloeren een soort spiraal rondom de centrale steunkolom. Daar moet ooit een lift in komen, maar daar is op dit moment geen geld voor.

De indeling van de toren heeft de koper helemaal in zijn hoofd, maar het geld ontbreekt hem vaak. In het oude watervat boven in de toren moet een ruimte komen voor diners, concerten en vergaderingen. Vanaf het voorjaar 2014 moet dat mogelijk zijn. Langs een buitentrap komen de bezoekers de toren in op een hoogte van twaalf meter. Die trap moet overigens nog wel gemaakt worden.

Die 'hoge ingang' is nodig, omdat de bezoekers anders door de privévertrekken lopen. In het middengedeelte onder de toekomstige eetzaal/vergaderruimte moet een bed & breakfast komen.

De watertoren werd in 1899 gebouwd. Dat zou gebeurd zijn, omdat het ministerie van Oorlog gedreigd had om het garnizoen Bergen op Zoom te sluiten als de watervoorziening niet zou verbeteren. De watertoren is gebouwd op één van de hoogste delen van Bergen op Zoom en is 33 meter hoog. Tot 1984 was de toren daadwerkelijk in gebruik.

In het vat waar straks het restaurant komt, past 300.000 liter water. Het klinkt indrukwekkend, maar die hoeveelheid water is op dit moment net genoeg om Bergen op Zoom een half uur lang van water te voorzien!

- *Bron: BNDeStem, 29-5-2013 (René Burger)*

MONUMENTEN HOEVEN NIET OUD TE ZIJN

De herwaardering voor gebouwen uit de periode van de wederopbouw groeit. Neem bijvoorbeeld Tilburg dat een bijzondere architectuur uit de naoorlogse jaren heeft, zoals het NS-station in die plaats.

Erfgoeddeskundige Norman Vervat zegt hierover: „Tilburg heeft veel erfgoed uit de twee decennia na de Tweede Wereldoorlog. Dat maakt Tilburg bijzonder in Nederland. In de jaren van snel toenemende welvaart ging een flink deel van de stad op de schop; er werd veel gesloopt, zoals het oude stadhuis. Eeuwig zonde. Maar die sloop creëerde wel veel ruimte voor nieuwbouw. Daarom heeft de stad nu meer karakteristieke gebouwen uit de periode van wederopbouw dan de meeste andere Nederlandse plaatsen. Onder meer de befaamde architect Jos Bedaux heeft veel fraais gerealiseerd in Tilburg.”

Vervat is in de stad lid van de Werkgroep Naoorlogs Erfgoed Tilburg en die komt binnenkort met een top veertig van waardevolle monumenten uit de

naoorlogse periode (1959-1965). In die werkgroep zit ook Ad van Eijck van heemkundekring Tilborch.

Naast het NS-station zullen ook de schouwburg, de kapel 'Onze Lieve Vrouwe ter Nood' aan de Kapelhof en de oude gebouwen van de universiteit waarschijnlijk op de lijst komen. De universiteit is een ontwerp van de al genoemde Jos. Bedaux (1950-1962). De kapel werd ontworpen door Jos Schijvens(1964) en de schouwburg door B. Bijvoet en G. Holt (1960-1961).

Het door Koen van de Gaast in 1965 ontworpen NS-station van Tilburg

- *Bron: Brabants Dagblad, 16-2-2013 (Johan van Grinsven)*

EEN PROPVOL MUSEUM IN OSSENDRECHT

In Ossendrecht staat een oorlogsmuseum waar weinig mensen uit de streek weet van hebben. Toch komen er jaarlijks zo'n 1.200 bezoekers. Jan en Janneke de Jonge (allebei 70 jaar) runnen het museum aan de Putseweg bij Ossendrecht.

Wie van Hoogerheide naar Putte rijdt, ziet aan de rechterkant van de weg een flink kanon staan. Daar is het particuliere museum gevestigd. Dat kanon tikte Jan in de jaren negentig van de vorige eeuw in Brasschaat op de kop. „Het was eigendom van het Belgische leger en ik mocht het hebben in ruil voor zes bureaustoelen. Daar hadden ze toen al te maken met bezuinigingen”, zegt Jan de Jonge.

Zijn museum is eigenlijk een uit de hand gelopen hobby. Hij begon als kleuter al met het verzamelen van spullen uit de oorlog. Dat deden veel kinderen direct na deze wereldbrand, maar bij Jan is het nooit overgegaan.

Vanaf zijn twaalfde begon hij serieus te verzamelen en al zijn zakgeld ging op aan de aanschaf van nieuwe items voor zijn collectie. Elke week ging hij op pad om zijn collectie verder uit te breiden.

Zijn eerste museum was in Sinoutskerke bij Goes. Toen de woning te klein werd, kochten Jan en zijn vrouw het voormalige Katholieke Militaire Tehuis bij de Wilhelminakazerne in Ossendrecht. Daar had het echtpaar plaats genoeg, maar al snel stond het ook hier helemaal vol.

In de collectie zit van alles van oude VW-jeeps tot militaire uniformen, een complete (namaak)bunker en een kogelhulzenverzameling. Via smalle paadjes kan de bezoeker langs de collectie lopen. Meer informatie op www.oorlogsmuseumossendrecht.nl

- *Bron: BNDeStem, 7-3-2013 (Coen Hagenaars)*

Aandachtig gehoor tijdens de Raad van Aangeslotenen

Brabants Heem wil de ondersteunende organisatie zijn voor 127 zelfstandige, Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking. Brabants Heem: van vrijwilligers voor vrijwilligers.

Parallele artikelen op de website: www.brabantsheem.nl

Uitgave: Brabants Heem

Redactie: René Hermans

Bijdragen van: Jan Franken, T. v.d. Straaten, Hkk Tilborch.

Foto's: Theo Cuijpers, Henk Baartmans, René Hermans, Adriënné Dekkers.

Ontwerp en Drukwerk:

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veelevoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.